

Considerații privind capacitatea de exercițiu restrânsă a persoanei fizice

Prof. univ. dr. Sevastian Cercel*
Asist. univ. dr. Andrei Filipescu

La capacité restreinte d'exercice représente l'aptitude du mineur de 14-18 ans d'acquiescer et d'exercer de droits civils et d'assumer et exécuter ses obligations civiles par la conclusion, personnellement, de certains actes juridiques : « capacité », puisque l'acte est conclu personnellement par le mineur, « restreinte », parce que l'acte juridique doit, préalablement, être approuvé par le défendeur légal du mineur. Le contenu de la capacité restreinte d'exercice résulte de la caractéristique de celle-ci d'exprimer une situation intermédiaire entre l'absence de la capacité d'exercice et la capacité d'exercice plénière, de telle manière qu'on peut distinguer entre plusieurs catégories d'actes juridiques civils.

1. Preliminarii. Capacitatea de exercițiu a persoanei fizice se bucură atât de o definiție legală, prevăzută în art. 5 alin. 3 din Decretul nr. 31/1954, cât și de definiții date în doctrină. Mai întâi, potrivit art. 5 alin. 3, „capacitatea de exercițiu este capacitatea persoanei de a-și exercita drepturile și de a-și asuma obligații, săvârșind acte juridice”. Pe de altă parte, definițiile doctrinei conțin, în general, aceleași elemente, cu diferențe de formulare de la un autor la altul¹.

Definiția capacității de exercițiu a persoanei fizice trebuie să conțină aspecte esențiale, precum: 1) corelația acestei noțiuni cu noțiunea de gen, „capacitatea civilă” a omului; 2) capacitatea de exercițiu presupune încheierea de acte juridice civile, iar nu a

*Autorii sunt cadre didactice la Facultatea de Drept și Științe Administrative a Universității din Craiova
¹Bunăoară, pentru Tr. Ionașcu, „capacitatea de exercițiu este aptitudinea persoanei de a-și exercita drepturile și de a-și asuma obligații încheind personal și fără autorizarea prealabilă a vreunui ocrotitor, acte juridice, precum și bineînțeles, de a participa, tot astfel, la dezbaterile procesului civil ca reclamant sau ca pârât, în privința realizării drepturilor și obligațiilor sale civile”, în Persoana fizică în dreptul RPR, Ed. Academiei, București, 1963, p. 153; C. Stătescu, „capacitatea persoanei de a-și exercita drepturile și de a-și asuma obligații, săvârșind personal și singură acte juridice civile”, în Drept civil. Persoana fizică. Persoana juridică. Drepturile reale, E.D. P. București, 1970, p. 224); M. N. Costin, „aptitudinea generală și abstractă a persoanei de a participa direct și nemijlocit la viața juridică, exercitându-și drepturile și asumându-și obligațiile prin încheierea de acte juridice în nume propriu ori reprezentându-l pe altul”, în Marile instituții ale dreptului civil român, vol. 2, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1984, p. 162; E. Poenaru, „capacitatea de exercițiu exprimă posibilitatea concretă a unei persoane de a săvârși în nume propriu acte juridice, de a-și asuma obligații și de a-și exercita drepturile”, în Drept civil. Teoria generală. Persoanele, Ed. All Beck, București, 2002, p. 311; V. Ursa, „aptitudinea persoanei de a-și exercita drepturile și de a-și asuma obligațiile civile prin săvârșirea de acte juridice proprii”, în M. Costin, M. Mureșan, V. Ursa, Dicționar de drept civil, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1980, p. 67.

oricăror acte juridice, care ar aparține altor ramuri de drept; 3) încheierea de acte juridice privește nu numai *exercitarea* de drepturi și *asumarea* de obligații civile, dar și *dobândirea* de drepturi subiective civile și *executarea* obligațiilor civile. Față de aceste elemente, capacitatea de exercițiu a persoanei fizice este *acea parte a capacității civile a omului care constă în aptitudinea acestuia de a dobândi și exercita drepturi civile și de a-și asuma și executa obligații civile prin încheierea de acte juridice civile*².

Pentru a reține corelația dintre capacitatea de folosință și capacitatea de exercițiu a persoanei fizice putem să pornim de la particularitățile surselor drepturilor subiective civile. Din analiza capacității de folosință a persoanei fizice am reținut că exprimă „calitatea de subiect de drept civil”, fiind inherentă calității de om, așa încât aparține oricui, indiferent de vârstă, începând din momentul nașterii sau, în condițiile menționate, chiar anterior nașterii, de la concepțiune.

Intrarea în raporturi juridice se poate înfăptui prin *fapte juridice* sau prin *acte juridice*³. Faptele juridice, în înțeles restrâns, cuprind: în primul rând, evenimentele juridice care se produc independent de voința omului și, în al doilea rând, acțiunile omenești săvârșite fără intenția de a produce efecte juridice (nu fără intenție în general), efecte care se produc în virtutea legii. Angajarea unei persoane prin *evenimente juridice* nu presupune neapărat că acea persoană are discernământ, de vreme ce, prin ipoteză, evenimentele se produc în afara voinței sale. La rândul lor, *acțiunile omenești* cuprinse în noțiunea de fapte juridice comportă următoarea distincție: 1) pentru *a fi săvârșite* implică mai degrabă posibilitatea omului „de a acționa” decât aptitudinea sa de a distinge între bine și rău (este clar că omul poate „acționa”, înainte de „a avea o maturitate deplină”); 2) pentru *a atrage efecte juridice sau răspunderea* autorului (cel care a săvârșit fapta) implică un discernământ elementar suficient pentru a permite unei persoane să știe că anumite fapte nu trebuie săvârșite, fără a fi necesar ca pentru însușirea unei astfel de conduite să se aștepte împlinirea unei anumite vârste. Oricum, efectele juridice ale acțiunilor ilicite (delicte civile) se produc în virtutea legii și nu pentru că autorul acțiunii a urmărit producerea lor.

Dar actele juridice sunt, nu-i așa?, manifestări de voință, acțiuni omenești săvârșite cu intenția *precisă* de a produce *anumite* efecte juridice, pe care persoana le

²Gh. Belei, *Drept civil. Persoanele*, T.U.B., 1982, p. 104-105; Idem, *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, ed. a VII-a revăzută și adăugită de M. Nicolae și P. Trușcă, Ed. Universul Juridic, București, 2001, p. 340; I. Dogaru, *Drept civil român*, Ed. Themis, Craiova, 2000, p. 401-402; E. Chelaru, *Drept civil. Persoanele*, Ed. All Beck, București, 2003, p. 92; G. Boroi, *Drept civil*, 2002, Ed. All Beck, București, p. 366; Șt. Rauschi, Gh. Popa, Ștefania Rauschi, *Drept civil. Teoria generală. Persoana fizică. Persoana juridică*, Ed. Junimea, Iași, 2000, p. 237.

³Pentru izvoarele drepturilor subiective civile, a se vedea, I. Dogaru, S. Cercel, *Drept civil. Partea generală*, 2007, p. 81-87; G. Boroi, *Drept civil. Partea generală*, ed. a II-a, Ed. All Beck, București, 1999, p. 82-83; O. Ungureanu, *Manual de drept civil. Partea generală*, ed. a IV-a, Ed. All Beck, București, 1999, p. 83-86; E. Chelaru, *Drept civil. Partea generală*, Ed. All Beck, București, 2003, p. 83-85; V.V. Popa, *Drept civil. Partea generală. Persoanele*, Ed. All Beck, București, 2005, p. 53-56.

urmărește în mod *conștient*. În consecință, nu este suficient să existe un subiect de drept, pentru ca acesta să încheie personal acte juridice. Este nevoie ca persoana să aibă o *maturitate deplină*. Dacă nu se poate nega nici unui om capacitatea de folosință, realitatea demonstrează că maturitatea pentru a încheia acte juridice se dobândește la o anumită vârstă. Pentru aceste argumente, legea civilă stabilește deosebirea dintre „*simpla existență a omului*”, suficientă pentru a-i conferi calitatea de subiect de drept, și „*aptitudinea de a acționa în mod conștient*”, necesară pentru a-i conferi capacitatea de a se angaja juridic încheind personal acte juridice. Capacitatea de exercițiu nu se confundă cu „*aptitudinea de a dobândi drepturi și obligații civile*”, ea este aptitudinea de a dobândi și executa drepturile și a-și asuma și executa obligațiile civile prin „*încheierea unor acte juridice*”.

În doctrină s-a subliniat, pe bună dreptate, că întemeiată pe capacitatea de folosință, pe calitatea omului de subiect de drept, capacitatea de exercițiu, pentru că pornește de la premisa dobândirii unei anumite maturități de către persoană, exprimă juridicește această maturitate prin posibilitatea de a încheia acte juridice. Legea are în vedere importanța și particularitățile acestor izvoare de drepturi și obligații civile, în sistemul surselor drepturilor și obligațiilor civile⁴. În plus, în conținutul capacității de exercițiu se va reține nu simpla aptitudine abstractă de a fi parte într-un act juridic, aptitudine care există în conținutul capacității de folosință, ci aptitudinea persoanei de a încheia *personal și singură* aceste acte juridice, iar nu prin intermediul sau cu încuviințarea altor persoane⁵. De esența capacității de exercițiu este, după cum vom vedea, tocmai *aptitudinea subiectului de drept de a încheia personal și singur acte juridice*, iar nu prin intermediul sau cu asistența altor persoane.

2. Reglementarea capacității de exercițiu a persoanei fizice. Capacitatea de exercițiu este reglementată, alături de capacitatea de folosință, în mai multe acte normative. Mai întâi, în Decretul nr.31/1954, în dispozițiile cuprinse în art. 5 alin.3, art. 8, art. 9, art.10 alin. final și art. 11. Dar și în Decretul nr. 32/1954 în dispozițiile art. 25; în Codul civil, în dispozițiile cuprinse în art. 807 (menționat deja), art. 950, art. 951, art. 952, dar și în alte articole; în Codul familiei, dispozițiile art.4, art. 105 alin.1 și 2, art.124, art. 133 și art. 147. Într-o primă perioadă, până după cel de-al doilea război mondial, capacitatea de exercițiu a persoanei fizice era reglementată, cum este firesc, în Codul civil. În doctrină se susține, pe bună dreptate, reintroducerea acestor

⁴Între *evenimente juridice, fapte licite și ilicite, și acte juridice*, se admite unanim că izvorul cel mai important este actul juridic, pentru că el exprimă o viață juridică proprie a subiectului de drept.

⁵C. Stătescu, *Drept civil*, 1970, p. 222-224, care arată că o persoană lipsită de capacitate de exercițiu poate deveni parte într-un act juridic civil, pe care l-a încheiat ocrotitorul său legal, prin reprezentare. Așadar, în conținutul capacității sale de folosință intră și aptitudinea de a fi parte la un act juridic civil; în același sens, *M. N. Costin*, op. cit., 1984, p. 160-161; *E. Lupan*, *Drept civil. Persoana fizică*, Ed. Lumina Lex, București, 1999, p. 89-90.

reglementări în Codul civil sau într-un viitor cod civil⁶, de vreme ce materia capacității civile face parte integrantă din problematica instituției persoanelor, care la rândul lor trebuie să se regăsească în Codul civil. Reglementarea instituției persoanelor printr-o lege specială, în afara Codului civil, a fost determinată de „realitățile social-politice” ale perioadei în care s-a realizat, dar în prezent nimic nu mai justifică această soluție. De altfel, în proiectul legii noului Cod civil, adoptat de Senatul României în septembrie 2004, capacitatea de exercițiu este prevăzută în secțiunea a 2-a, titlul al II-lea – „Persoana fizică”, Cartea I – „Despre persoane”, art. 23-35. Spre exemplu, art. 23 are următorul conținut „Capacitatea de exercițiu este aptitudinea persoanei de a încheia singură acte juridice civile”⁷.

3. Premisele și felurile capacității de exercițiu a persoanei fizice. Două sunt premisele capacității de exercițiu a persoanei fizice: mai întâi, existența capacității de folosință a persoanei fizice; în fine, existența discernământului. Prima premisă nu ridică probleme, de vreme ce, în dreptul modern un caracter juridic al capacității de folosință a omului este *universalitatea* sa, în sensul că aparține tuturor oamenilor. A doua premisă aduce în discuție facultatea omului de a discerne, de a distinge lucrurile unele de altele, de a judeca limpede, cu pătrundere, și de a aprecia un lucru la justa lui valoare. Sau, pentru că suntem în dreptul civil, vom admite că discernământul cuprinde puterea omului de a-și reprezenta corect consecințele juridice civile ale manifestării sale de voință.

Existența fizică, biologică, a omului determină existența sa juridică, dar nu este suficientă pentru a susține o „viață juridică proprie”. Reglementarea legală a capacității de exercițiu este astfel realizată încât absența discernământului sau existența lui într-o măsură insuficientă să nu se întoarcă împotriva intereselor participantului la viața juridică. Legea intervine și condiționează recunoașterea capacității de exercițiu de puterea omului de a înțelege și a evalua corect semnificația participării lui la viața juridică. Discernământul exprimă facultatea omului de a aprecia corect semnificația actelor sale de conduită, iar încheierea oricărui act juridic civil comportă în mod necesar o asemenea facultate. Existența discernământului depinde de atingerea unui anumit stadiu de dezvoltare a vieții psihice a omului, la care se ajunge numai la o anumită vârstă, precum și de desfășurarea normală a proceselor gândirii omului. În esență, discernământul depinde de *vârsta* și de *sănătatea minții* omului, elemente de care legea ține seama în reglementarea capacității de exercițiu.

Pentru corecta înțelegere a instituției capacității de exercițiu a persoanei fizice trebuie să reținem cele două premise ale acesteia: capacitatea de folosință și

⁶Gh. Beleiu, op. cit., 1982, p. 105; M. N. Costin, op. cit., 1984, p. 163; M. Mureșan, Drept civil. Persoanele, Ed. S.C. “Cordial”, Cluj-Napoca, 1992, p. 84.

⁷Pentru analiza diferitelor instituții prevăzute în proiectul noului Cod civil, a se vedea, studiile publicate în Revista de științe juridice nr. 1/2006 și nr. 2/2006.

discernământul. Mai întâi, capacitatea de folosință este acordată omului *necondiționat*, el poate avea drepturi și obligații civile, indiferent de izvorul lor concret: eveniment, acțiune omenească ori actul juridic. Dimpotrivă, capacitatea de exercițiu este acordată în considerarea discernământului și privește *exclusiv* actele juridice civile (ea nu are legătură cu faptele juridice *stricto sensu*)⁸. Iată situația unui minor de 5 ani care primește o moștenire importantă, ceea ce este absolut posibil pentru că *are* capacitate de folosință. Dar el nu poate să vândă bunuri din moștenirea primită, pentru că *nu are* capacitate de exercițiu și asta pentru că nu are discernământul necesar pentru a încheia personal și singur un asemenea act. Nu este exclus ca anumite bunuri din moștenirea primită să necesite măsuri urgente de conservare (care nu poate aștepta până la majoratul civil al proprietarului). Asemenea măsuri pot fi luate, în numele minorului și pentru el, de către reprezentantul său legal (de regulă, părinții), ceea ce este posibil pentru că în conținutul capacității de folosință intră și aptitudinea de a avea drepturi și obligații civile izvorâte din acte juridice civile.

Ținând seama de existența și calitatea discernământului, observând că „experiența de viață” necesară pentru o „viață juridică proprie” se dobândește treptat, prin înaintarea în vârstă, legea reglementează în materia capacității de exercițiu *trei* situații distincte: *lipsa* capacității de exercițiu; capacitatea de exercițiu *restrânsă*; capacitatea de exercițiu *deplină*.

4. Definiția capacității de exercițiu restrânsă. Textul de principiu care reglementează capacitatea de exercițiu restrânsă este cel al art. 9 din Decretul nr. 31/1954 care dispune: (1) „Minorul care a împlinit vârsta de paisprezece ani are capacitate de exercițiu restrânsă”. (2) „Actele juridice ale minorului cu capacitate de exercițiu restrânsă *se încheie de către acesta cu încuviințarea prealabilă a părinților sau a tutorelui*”. În completarea acestor dispoziții, art. 10 alin. 4 din Decretul nr. 31/1954: „Minorul care are capacitatea restrânsă are dreptul, fără a avea nevoie de încuviințarea părinților sau a tutorelui, *să facă depuneri* la casele de păstrare de stat și să dispună de aceste drepturi potrivit cu prevederile regulamentelor acestor case de păstrare”. Aceste texte trebuie coroborate cu unele dispoziții ale Codului familiei. Mai întâi, art. 105 alin. 2 C. fam. prevede: „După împlinirea vârstei de paisprezece ani minorul își exercită singur drepturile și își execută tot astfel obligațiile, însă *numai cu încuviințarea prealabilă a părinților spre a-l apăra împotriva abuzurilor din partea celor de-al treilea*”. În același sens, art. 133 alin. 1 C. fam. prevede: „Minorul care a împlinit vârsta de 14 ani *încheie acte juridice cu încuviințarea prealabilă a părinților spre a-l apăra împotriva abuzurilor din partea celor de-al treilea*”. În fine, pentru situația în care părinții nu sunt în măsură să-și exercite drepturile părintești, art. 133 alin. 2 C. fam. prevede: „Minorul care a împlinit vârsta de 14 ani *încheie acte juridice*

⁸Gh. Beleiu, Drept civil. Persoanele, 1982, p. 107-108.

cu încuviințarea prealabilă a tutorelui, iar, în cazurile prevăzute în art. 132 și 152 lit. c, cu încuviințarea prealabilă a curatorului”.

În acest cadru normativ, capacitatea de exercițiu restrânsă poate fi definită ca fiind *aptitudinea minorului de 14-18 ani de a dobândi și exercita drepturi civile și de a-și asuma și executa obligații civile prin încheierea, personal, a anumitor acte juridice civile*⁹.

Caracteristicile definatorii ale acestei ipostaze a capacității de exercițiu a persoanei fizice sunt următoarele: a) aparține *numai* minorilor cuprinși între 14 și 18 ani; b) constă în aptitudinea unui astfel de minor de a-și exercita drepturile civile și de a-și asuma obligații civile prin încheierea, *personal*, a unor acte juridice civile; c) realizarea ei presupune încheierea, *personal*, numai a *anumitor* acte juridice civile.

Trebuie să reținem de la început că această capacitate de exercițiu este *restrânsă* pe planul conținutului ei, dar și cât privește categoriile de persoane aflate în această situație. Mai întâi: a) deși presupune încheierea actelor juridice *personal* de către minorul între 14-18 ani, ea nu înseamnă *și singur*, ci cu anumite încuviințări prealabile; b) anumite acte civile sunt *interzise* minorului de 14-18 ani, dar sunt permise persoanei fizice cu deplină capacitate de exercițiu. Pe de altă parte, titularul ei este doar minorul între 14-18 ani, așa încât, în dreptul civil român actual nici o altă categorie de persoane nu se află în această situație.

5. Modul de dobândire. Din conținutul dispozițiilor legale sus-menționate, care se referă, *in terminis*, la minorul „care a împlinit 14 ani”, rezultă că începutul capacității de exercițiu restrâns este marcat de *data împlinirii vârstei de 14 ani*. Nu e suficientă intrarea în anul în care se împlinește vârsta de 14 ani, ci trebuie ca această vârstă să fie împlinită efectiv (an, lună, zi – doar dacă data nașterii este 1 ianuarie, intrarea în anul calendaristic coincide cu împlinirea efectivă a vârstei cerute pentru dobândirea deplinei capacități de exercițiu: spre exemplu copilul născut la 1 ianuarie 2000 va împlini 14 ani la 1 ianuarie 2014).

Este ușor de acceptat că, pentru a funcționa regula dobândirii capacității de exercițiu restrâns la împlinirea vârstei de 14 ani, este necesar ca, până la această vârstă, minorul să *nu* fi fost pus sub interdicție judecătorească. După cum vom vedea, art. 142 alin. 2 C.fam. prevede expres că „*pot fi puși sub interdicție și minorii*”. În această situație, minorul este și rămâne lipsit de capacitate de exercițiu, iar împlinirea vârstei de 14 ani nu aduce nici o modificare. Dacă minorul a fost pus sub interdicție, iar aceasta se ridică la intervalul 14-18 ani, capacitatea de exercițiu restrânsă va începe pe data la care hotărârea judecătorească de ridicare a interdicției rămâne irevocabilă.

⁹Gh. Beleiu, *Drept civil român*, 2001, p. 345; G. Boroi, *Drept civil*, 2002, p. 369; E. Chelaru, *Drept civil. Persoanele*, 2003, p. 97; I. Dogaru, *Drept civil român*, 2000, p. 406.

6. Încetarea capacității de exercițiu restrânse. Situația juridică a capacității civile de exercițiu restrânse nu este perpetuă, dimpotrivă, prin ipoteză, are o durată scurtă, limitată la *4 ani* (între 14 și 18 ani ai titularului). Ea este anunțată de legiuitor de la început ca o etapă intermediară, menită să-l pregătească pe titular pentru asumarea deplinei responsabilități juridice. Legea îi acordă minorului încredere și îi asigură o anumită libertate în participarea la viața juridică. Foarte important este că, în această perioadă, nu mai vorbim de reprezentare legală, iar minorul dobândește o experiență importantă prin faptul că participă *personal* la încheierea tuturor actelor juridice.

În acest cadru, capacitatea de exercițiu restrânsă încetează, în mod firesc, la împlinirea vârstei de 18 ani, la majoratul civil, când se dobândește capacitate de exercițiu deplină. Dar, capacitatea de exercițiu restrânsă poate înceta și în următoarele cazuri: *a)* dacă femeia se căsătorește înainte de 18 ani (de la 16 ani, iar, în anumite condiții, chiar de la 15 ani), când, de asemenea, ea dobândește deplina capacitate de exercițiu; *b)* dacă minorul este pus sub interdicție judecătorească (ceea ce îl face să devină lipsit de capacitatea de exercițiu, total); *c)* prin moarte, când încetează și capacitatea de folosință (constatată fizic ori judecătorește declarată).

7. Conținutul capacității de exercițiu restrânse. În determinarea conținutului capacității de exercițiu restrânse se pornește de la caracteristica acesteia de a exprima o situație intermediară între lipsa capacității de exercițiu și capacitatea de exercițiu deplină¹⁰. În consecință și conținutul capacității de exercițiu restrânse se plasează între aceste două extreme.

Două mențiuni se impun. Mai întâi, trebuie să reținem că actele juridice civile care se încheie, valabil, de minorul sub 14 ani, pot fi încheiate *a fortiori* de minorul care a împlinit 14 ani, dar aceste acte nu fac parte din conținutul specific al capacității de exercițiu restrânse. Pe de altă parte, nu intră în conținutul acestei capacități nici actele care *sunt interzise*, cu desăvârșire, minorului între 14-18 ani, dar pe care le poate încheia, valabil, persoana care a împlinit vârsta de 18 ani.

Este important să reținem aici consecințele care decurg din împrejurarea că minorul de 14-18 ani participă *personal* la încheierea actelor sale juridice. Mai întâi, nu mai avem de a face cu *reprezentarea legală* a minorului. Pe de altă parte, asistarea juridică a minorului se asigură sub forma încuviințării prealabile a fiecăruia dintre actele juridice pe care le încheie minorul. A fost depășită lipsa capacității de exercițiu, vorbim de o capacitate de exercițiu restrânsă: *capacitate*, pentru că actul se încheie personal de către minor; *restrânsă*, pentru că actul juridic trebuie să fie, în prealabil, încuviințat de ocrotitorul legal al minorului¹¹.

¹⁰Gh. Beleiu, *Drept civil. Persoanele*, 1982, p. 118-119; *Idem*, *Drept civil român*, 2001, p. 346-347; G. Boroș, *Drept civil*, 2002, p. 370; E. Chelaru, *Drept civil. Persoanele*, 2003, p. 98; I. Dogaru, *Drept civil român*, 2000, p. 407; E. Lupan, *op. cit.*, 1999, p. 108.

¹¹Până la împlinirea vârstei de 14 ani, vorbim, în această materie, de *reprezentantul legal al minorului*, de la 14-18 ani vorbim de *ocrotitorul legal al minorului*, tocmai datorită faptului că actul se încheie *personal*

Reamintim aici dispozițiile art. 9 alin. 2 din Decretul nr. 31/1954: „Actele juridice ale minorului cu capacitate de exercițiu restrânsă *se încheie de către acesta cu încuviințarea prealabilă a părinților sau a tutorelui*”. Din interpretarea acestor dispoziții legale rezultă că, prin capacitatea de exercițiu restrânsă, *nu se exprimă un aspect cantitativ* al capacității, în sensul că anumite acte juridice ar putea fi încheiate de minor, iar altele nu ar putea fi încheiate. Legea instituie *aptitudinea minorului de a încheia acte juridice*, calitate concretizată în principiul că *toate* actele juridice civile *se încheie personal* de către minor, dar *este necesară, de regulă, încuviințarea prealabilă a ocrotitorilor săi legali*¹².

Proiectul din 2004 privind Codul civil, conține o prevedere expresă în sensul că minorul care a împlinit 14 ani „poate face singur acte de conservare, acte de administrare care nu sunt păgubitoare, precum și acte de dispoziție de *mică valoare, cu caracter curent și care se execută la data încheierii lor*” (cu privire la ultima categorie de acte, „acte de dispoziție de mică valoare”, trebuie evitat a se înțelege că minorul sub 14 ani nu ar putea face asemenea acte, pentru că această soluție este astăzi unanim acceptată).

Pentru determinarea conținutului capacității de exercițiu restrânse apare ca utilă clasificarea actelor juridice civile, prin raportarea lor la minorul de 14-18 ani. O asemenea clasificare cuprinde următoarele categorii:

- actele juridice civile pe care minorul de 14-18 ani le încheie valabil, personal și singur, fără vreo încuviințare prealabilă;
- actele juridice civile pe care le încheie personal, dar cu încuviințarea prealabilă, fie numai a ocrotitorului legal, fie cu încuviințare dublă: a ocrotitorului legal și a autorității tutelare;
- actele juridice civile interzise minorului (pe care nu le poate încheia chiar dacă ar exista încuviințare).

8. Actele juridice civile pe care minorul de 14-18 ani le poate încheia valabil, personal și singur. Minorul cu capacitate de exercițiu restrânsă *nu* are nevoie de încuviințarea prealabilă, încheind personal și singur, următoarele categorii de acte juridice civile:

- actele pe care le putea încheia până la împlinirea vârstei de 14 ani (actele de conservare și actele mărunte).

de către minor. Legea instituie o măsură de prevedere, de siguranță, de natură a preîntâmpina prejudicierea intereselor minorului de 14-18 ani, care participă la circuitul civil, numită „încuviințarea prealabilă” a părinților ori tutorelui.

¹² A se vedea, C. Stătescu, Drept civil, 1970, p. 232; Tr. Ionașcu, Persoana fizică în dreptul RPR, 1963, p. 161, care arată, pe bună dreptate, că încuviințarea prealabilă trebuie să fie întotdeauna *specială* și dată pentru *fiecare* act juridic în parte.

- contracte de depozit bancar, în condițiile legislației în vigoare, la instituțiile bancare în limita plafonului garantat de stat¹³; prin Ordonanța nr. 39 din 28 august 1996, republicată (aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 178 din 17 mai 2004), s-a înființat „Fondul de garantare a depozitelor în sistemul bancar” al cărui scop declarat este „garantarea depozitelor constituite la instituțiile de credit autorizate în condițiile legii și efectuarea plăților sub forma compensațiilor către persoane fizice, persoane juridice ori entități fără personalitate juridică” (art. 2). Începând cu 1 ianuarie 2007 plafonul *per deponent* garantat este echivalentul în lei al sumei de 20.000 euro (art. 5).

- actele de administrare a patrimoniului, dacă nu sunt lezionare, soluție care rezultă din interpretarea *per a contrario* a art. 25 alin. 1 din Decretul nr. 32/1954 care prevede că „aplicare dispozițiilor legale referitoare la acțiunea în anulare pentru leziune se restrânge la minorii care, având vârsta de paisprezece ani împliniți, încheie singuri, fără încuviințarea părinților sau a tutorelui, acte juridice pentru a căror validitate nu se cere și încuviințarea prealabilă a autorității tutelare, dacă aceste acte le pricinuesc vreo vătămare”(coroborat cu art. 951, art. 1157-1160 C.civ.); așadar, dacă un astfel de act nu aduce atingere intereselor minorului, este valabil¹⁴. Clasificarea unor acte juridice civile ca fiind de administrare ori de dispoziție este controversată, după cum vom vedea imediat.

- dacă a împlinit 16 ani, poate încheia valabil un *testament*, prin care poate dispune doar de jumătate din averea sa (art. 807 C. civ.).

- în fine, potrivit art. 102 C.fam., minorul care a împlinit vârsta de 14 ani are dreptul să pretindă *schimbarea domiciliului* său, fără a avea nevoie de o prealabilă încuviințarea din partea ocrotitorului său legal.

¹³Art. 10 alin. final din Decretul nr. 31/1954 vorbește de “*depuneri la casele de păstrare de stat*”, așa încât doctrina a considerat că este vorba de depunerile la CEC potrivit Statutului CEC (spre exemplu, art. 18 alin. ultim din Statutul CEC și Decretul nr. 371/1958, în prezent abrogat, prevedea „minorul care a împlinit 14 ani și care a făcut depuneri pe numele său, *poate retrage personal orice sumă*, dacă se întreține el însuși, iar *cel mult 500 lei lunar*, dacă nu se întreține singur”). În prezent, realitățile economice sunt diferite față de cele avute în vedere înainte de 1990, așa încât restrângerea posibilităților de a face economii numai la depunerile CEC este greșită. Nu există nici un risc pentru minorul care face depuneri la instituțiile ale căror fonduri sunt garantate de stat și în limita plafonului garantat legal; în acest sens, A. B. Ilie, *Capacitatea persoanei fizice în dreptul civil român*, Ed. Universitaria, Craiova, 2003, p. 81-82; I. Reghini, Ș. Diaconescu, *Introducere în dreptul civil*, vol. I, Ed. Sfera, Cluj-Napoca, 2004, p. 199. De altfel, mai întâi prin Legea 66/1996 (în prezent, abrogată) CEC-ul s-a reorganizat în „*societate bancară pe acțiuni*”, iar prin Ordonanța de urgență nr. 42 din 26 mai 2005 s-a reorganizat „*în vederea privatizării*”. În consecință, nu mai există motivele pentru care, multă vreme, s-a susținut că minorul poate face depuneri numai la CEC.

¹⁴Pentru leziune ca viciu de consimțământ, a se vedea, I. Dogaru, S. Cerceșel, *Drept civil. Partea generală*, 2007, p. 127-128; G. Boroș, *Drept civil*, 2002, p. 171-172; pentru capacitatea procesuală civilă a minorului de 14-18 ani, a se vedea, D. Ghiță, *Drept procesual civil*, Ed. Universitaria, Craiova, 2006, p. 92-93; pentru capacitatea juridică a persoanei care solicită angajarea, Roxana Radu, *Dreptul muncii*, Ed. Universitaria, Craiova, 2003, p. 33-38.

9. Actele juridice civile pe care minorul de 14-18 ani le poate încheia valabil, numai cu încuviințarea prealabilă a ocrotitorului legal. Această categorie de acte juridice civile este o categorie „intermediară”, în sensul că se plasează între actele pe care minorul le încheie personal și singur, pe de o parte, și actele pentru care are nevoie și de încuviințarea prealabilă a autorității tutelare, pe de altă parte. Din această categorie fac parte *actele de administrare*, atât cele privitoare la un bun (*ut singuli*), cât și cele care privesc patrimoniul minorului.

De o manieră generală, actul juridic civil de administrare este acela prin care se urmărește să se realizeze o normală punere în valoare a unui bun sau a unui patrimoniu (culegerea fructelor, asigurarea unui bun etc), iar actul de dispoziție are ca rezultat ieșirea din patrimoniu a unui drept sau grevarea cu sarcini reale a unui bun (vânzarea, donația, constituirea unei ipotece etc.)¹⁵. Actele de *administrare a patrimoniului* sunt acte care, în raport cu un anumit bun, sunt de *dispoziție*, dar privesc în raport cu întregul patrimoniu au ca finalitate o judicioasă utilizare a acestuia; un indiciu în această privință, ne oferă art. 129 alin. final C. fam, care se referă la „înstrăinarea bunurilor supuse pieirii ori stricăciunii” și la înstrăinarea bunurilor „devenite nefolositoare pentru minor” dacă valoarea acestora nu depășește 250 lei.

Se observă că actele de administrare sunt menționate atât la categoria actelor pe care minorul le poate încheia singur, cât și la categoria actelor pentru care acesta are nevoie de încuviințarea ocrotitorului legal, ceea ce ar putea face să apară unele nedumeriri. Din ce categorie fac parte aceste acte? Regula este că minorul de 14-18 ani trebuie să încheie actul de administrare *cu încuviințarea prealabilă a ocrotitorului legal*; dacă îl încheie fără această încuviințare și actul este lezionar, el este anulabil pentru leziune; dacă îl încheie singur, fără încuviințare, însă actul nu este lezionar, el va fi perfect valabil. În consecință, nu există nici o contradicție reală în menționarea acestor acte în ambele categorii.

Pe de altă parte, nu există unanimitate cu privire la calificarea unor acte juridice civile ca fiind de administrare ori de dispoziție. Cu titlu de exemplu, iată situația contractului de închiriere a unui imobil aparținând minorului. Contractul de locațiune este un contract prin care locatorul se obligă să asigure locatarului folosința temporară, totală sau parțială a unui bun în schimbul unei sume de bani sau altei prestații, numită chirie. Se admite că, în principiu, locațiunea este un act de administrare. În cazul imobilelor, în funcție de durata locațiunii, lucrurile se schimbă: într-o opinie, dacă termenul *depășește 5 ani*, este considerat ca act de dispoziție; în altă opinie, primește aceeași calificare însă dacă termenul *depășește 3 ani*. Nu este locul

¹⁵ G. Boroi, *Drept civil*, 2002, p. 144-145; E. Chelaru, *Drept civil. Partea generală*, 2003, p. 102-103; I. Dogaru, *Drept civil român*, 2000, p. 191-192.

aici pentru a lămuri această chestiune, ceea ce vrem să subliniem sunt tocmai opiniile diferite cu privire la calificarea locațiunii¹⁶.

Pe de altă parte, acceptarea/renunțarea la moștenire constituie un act de dispoziție, așa încât, pentru validitatea opțiunii, succesibilul trebuie să aibă capacitate deplină de exercițiu. Chiar în situația în care acceptarea se face sub beneficiu de inventar, care limitează răspunderea pentru pasivul succesoral la întinderea activului succesoral cules, există suficiente efecte ale succesiunii (precum, raportul donațiilor) care arată că actul acceptării trebuie asimilat actului de dispoziție și nu celui de administrare a patrimoniului¹⁷.

10. Actele juridice pe care minorul de 14-18 ani le poate încheia personal, dar cu dublă încuviințare (a ocrotitorului legal și a autorității tutelate). Mai întâi, art. 133 alin. 2 C.fam dispune: „Dacă actul pe care urmează să-l încheie minorul face parte dintre acelea pe care tutorele nu le poate încheia decât cu încuviințarea autorității tutelare, va fi necesară și prealabila încuviințare a acesteia”. Această dispoziție legală are în vedere actele prevăzute de art. 129 alin. 2 C.fam.: „Tutorele nu poate, fără prealabilă încuviințare a autorității tutelare, să facă valabilă înstrăinarea ori gajarea bunurilor minorului, renunțarea la drepturile patrimoniale ale acestuia, precum și să încheie orice acte care depășesc dreptul de administrare”.

Din interpretarea acestor dispoziții legale rezultă cu claritate că intră în această a treia categorie *actele juridice civile de dispoziție*. Prin urmare, actele de înstrăinare, grevarea cu o sarcină reală (contractul de gaj ori de ipotecă), renunțarea la un drept, contractul de tranzacție (art. 1704-1717 C.civ.), precum și alte acte de dispoziție, se încheie, valabil, de către minorul între 14-18 ani, numai dacă există cele două încuviințări prealabile: a ocrotitorului legal și a autorității tutelare¹⁸.

¹⁶Pentru această problemă, Fr. Deak, *Tratat de drept civil. Contractele speciale*, vol. II, ed. a IV-a actualizată de L. Mihai, R. Popescu, Ed. Universul Juridic, București, 2006, p. 12; C. Toader, *Drept civil. Contracte speciale*, ed. 2, Ed. All Beck, București, 2005, p. 147; CSJ, s. com., dec. nr. 273/1993, în *Dreptul nr. 1/1993*, p. 88; G. Boroi, *Drept civil*, 2002, p. 145, nota 1 (pentru termenul de 5 ani; se consideră că art. 1268 C.civ., care prevedea termenul de 5 ani, a fost abrogat odată cu regimul dotal, dar termenul a rămas în vigoare deoarece art. 1419 C.civ., în vigoare, face trimitere la el); C. Stătescu, *Drept civil*, 1970, p. 237-239; D. Chirică, *Drept civil. Contracte speciale*, Ed. Lumina Lex, București, 1997, p. 174; Tribunalul Suprem, dec. civ. nr. 2437/1974, în *RRD nr. 9/1975*, p. 72 (pentru termenul de 3 ani). Închirierea unui imobil pentru o perioadă mai mare de 3 ani trebuie notată în cartea funciară pentru opozabilitatea contractului.

¹⁷C. Stătescu, *Drept civil*, 1970, p. 239-240; Tr. Ionașcu, op. cit., 1963, p. 170-171; Fr. Deak, *Tratat de drept succesoral*, 1999, p. 427; O. Gâdei (I), C. Bîrsan (II), Este necesară încuviințarea autorității tutelare pentru acceptarea succesiunii de către minor, în *RRD nr. 5/1982*, p. 24-29 (primul autor susține însă că acceptarea succesiunii *nu este un act de dispoziție*). Pentru interpretarea art. 687 C.civ., D. Alexandresco, *Explicațiunea teoretică și practică a dreptului civil român în comparațiune cu legile vechi și cu principalele legislații străine*, tom III, partea II, Ed. Tipografia Yiarului Curierul judiciar, 1912, p. 228-232, care arată că cel care nu poate dispune de drepturile sale nu poate accepta o moștenire.

¹⁸Cu privire la încuviințarea autorității tutelare, art. 130 C.fam. dispune: (1) „Autoritatea tutelară va acorda

11. Actele juridice civile interzise minorului de 14-18 ani (dar permise majorului). Această categorie de acte, interzise minorului între 14-18 ani, dar permise persoanei cu deplină capacitate de exercițiu sunt prevăzute de art. 133 alin. 3 și art. 128 din Codul familiei.

Mai întâi, potrivit art. 133 alin. 3 C.fam.: „minorul nu poate să facă, nici chiar cu încuviințare, *donatii și nici să garanteze obligația altuia*”. Pe de altă parte, art. 128 C.fam.: „Este oprit să încheie acte juridice între tutore, soțul, o rudă în linie dreaptă ori frații sau surorile tutorelui, de o parte și minor de alta”. Acest ultim text, instituie o îngrădire a capacității de folosință, ca măsură de protecție, dar este, în același timp, și o limitare a capacității de exercițiu restrânsă a minorului.

De o manieră generală¹⁹, garanțiile sunt mijloace juridice care, dincolo de limitele dreptului de gaj general și în plus față de acesta, conferă creditorului *anumite prerogative suplimentare*. Garanțiile *personale* constau în angajamentul pe care o persoană și-l asumă față de creditor, de a executa obligația, în situația în care debitorul principal nu o face. Este cazul fidejusiunii denumite și cauțiune, care apare ca un accesoriu al obligației principale (art. 1652-1684 C.civ.). Garanțiile *reale* constau în afectarea specială a unui bun pentru garantarea obligației prin instituirea unui drept real accesoriu de garanție cu privire la acest bun, precum contractul de gaj (art. 1685-1696 C.civ.), contractul de ipotecă (1746-1779 C.civ.). Legea interzice minorului între 14-18 ani, mai întâi să garanteze personal obligațiile altei persoane, oricare ar fi aceasta, dar și să instituie o garanție reală asupra unui bun al său pentru garantarea obligațiilor altuia. Am observat că, pentru obligațiile sale, minorul poate institui personal o garanție reală asupra bunurilor sale, dar cu dublă încuviințare, a ocrotitorului legal și a autorității tutelate.

12. Concluzii. Capacitatea de exercițiu este acordată în considerarea discernământului persoanei fizice și privește *exclusiv* actele juridice civile ale acesteia, așa încât nu are legătură cu faptele juridice *stricto sensu*. Este ideea pe care am avansat-o când am prezentat premisele capacității de exercițiu și care se desprinde din cele menționate până aici. Aptitudinea omului de a dobândi drepturi și obligații născute din fapte juridice *stricto sensu* nu face parte din conținutul capacității sale de exercițiu.

Nimic nu se opune ca o persoană lipsită de capacitate de exercițiu ori care are capacitatea de exercițiu restrânsă, să intre în raporturi juridice civile personal și singură, nereprezentată și fără a fi necesară vreo încuviințare, în situația în care anumite *evenimente juridice* au creat asemenea raporturi juridice civile. De asemenea,

încuviințarea, numai dacă actul răspunde unei nevoi sau prezintă un folos neîndoielnic pentru minor”. (2) „Încuviințarea se va da pentru fiecare act în parte”. (3) „În caz de vânzare, încuviințarea va arăta dacă vânzarea se va face prin bună învoială sau în alt mod”.

¹⁹ A se vedea, C. Stătescu, C. Bîrsan, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Ed. All Beck, București, 2000, p. 397-401.

principiul potrivit căruia nimănui nu-i este permis să se îmbogățească în detrimentul altuia, justifică obligația pentru orice persoană, indiferent în ce ipostază a capacității de exercițiu se află, să restituie tot ceea ce reprezintă îmbogățire injustă²⁰. În plus, în *cazul gestiunii intereselor altei persoane* (art. 987-991 C.civ.), geratul poate fi și o persoană lipsită de capacitate de exercițiu sau care are capacitate de exercițiu restrânsă, de vreme ce gerantul acționează fără știrea geratului, independent de vreo manifestare de voință a acestuia. În consecință, incapabilul gerat *este obligat să plătească* geratului, care a săvârșit acte materiale sau juridice în interesul geratului, *toate cheltuielile* necesare și utile pe care le-a făcut (art. 991 partea a doua C.civ.); față de terți, geratul-incapabil va fi ținut să execute toate obligațiile decurgând din actele încheiate în numele său de gerant (art. 991 partea I C.civ.)²¹.

Cu privire la drepturile și obligațiile născute din fapte voluntare ilicite pot fi făcute câteva precizări. În materia răspunderii pentru fapta ilicită cauzatoare de prejudicii, art. 998 C.civ. impune cu valoare de principiu: „orice faptă a omului, care cauzează altuia prejudiciu obligă pe acela din a cărui greșeală s-a ocazionat, a-l repara”; iar art. 999 C.civ. prevede: „omul este responsabil nu numai de prejudiciul ce a cauzat prin fapta sa, dar și de acela ce a cauzat prin neglijența sau prin imprudența sa”.

Pentru a răspunde de urmările faptei sale ilicite, nu se impune ca autorul faptei să aibă capacitate de exercițiu. Se cere ca acesta să fi săvârșit fapta din culpă (cu intenție, din neglijență ori imprudență). Condiția generală a răspunderii civile delictuale este culpa, care presupune întotdeauna discernământul faptelor. Dacă pentru încheierea actelor juridice civile, legea prevede limita de 18 ani, când se presupune că persoana a acumulat suficient discernământ care să-i permită să decidă singură în viața juridică, pentru răspunderea care rezultă din fapte ilicite, legea nu prevede o vârstă anume, ci impune o singură condiție: existența în fapt a discernământului.

În acest sens, art. 25 alin. 3 din Decretul nr. 32/1954 prevede clar: „*minorii care nu au împlinit vârsta de paisprezece ani răspund pentru faptele lor ilicite, decât dacă se dovedește că au lucrat cu discernământ*”. Din interpretarea acestor dispoziții legale vom reține două idei: 1) minorul care a împlinit 14 ani este răspunzător de consecințele faptelor sale ilicite, printr-o prezumție legală relativă fiind prezumat că are discernământ pentru a aprecia asupra faptelor sale; 2) minorul mai mic de 14 ani răspunde pentru faptele sale ilicite numai dacă se dovedește că a lucrat cu discernământ. În aceleași condiții, persoana pusă sub interdicție judecătorească răspunde pentru fapta sa ilicită și păgubitoare dacă în momentul săvârșirii acesteia avea discernământ, adică se afla într-un moment de luciditate.

²⁰ Pentru îmbogățirea fără just cauză, ca fapt juridic licit, izvor distinct de obligații, *L. Pop*, Drept civil. Teoria generală a obligațiilor, tratat, ed. a II-a, Ed. Fundației Chemarea, Iași, 1998, p. 137-141; *I. Dogaru*, *P. Drăghici*, Drept civil. Teoria generală a obligațiilor, Ed. Themis, Craiova, 2000, p. 199-204; *S. Neculaescu*, Teoria generală a obligațiilor, Ed. Lumina Lex, București, 2001, p. 179-181.

²¹ *D. Alexandresco*, op. cit., tom V, Iași, 1900, p. 335-344.

Analiza situației juridice a lipsei capacității de exercițiu și a capacității de exercițiu restrânse poate conduce la reținerea câtorva reguli. Mai întâi, lipsa capacității de exercițiu face necesară reprezentarea legală a persoanei pentru încheierea actelor juridice. În al doilea rând, restrângerea capacității de exercițiu se manifestă în aceea că persoana încheie singură actele juridice, însă are nevoie de încuviințarea prealabilă a ocrotitorului legal. Pe de altă parte, prin excepție, există unele acte juridice a căror încheiere valabilă se poate face personal și singură de către persoana lipsită de capacitate de exercițiu ori cu capacitate de exercițiu restrânsă. În fine, persoana lipsită de capacitate ori care are capacitate de exercițiu restrânsă poate dobândi drepturi și obligații prin fapte juridice *stricto sensu*.